

Ужгородський замок

Найціннішим експонатом Закарпатського краєзнавчого музею безсумнівно є Ужгородський замок XV-XVIII ст.ст., який є найдревнішою і найціннішою історико-архітектурною будовою міста Ужгорода. Згадки про існування укріплення Гунг на час переходу угорців у кінці IX століття через Карпатські перевали у Тисо-Дунайську низовину зустрічаємо в угорських літописах XIII століття, у яких також описаний мужній слов'янський князь Лаборець. Дружина князя зазнала поразки від угорців, а сам Лаборець був убитий у східній Словаччині біля річки, яка тепер зветься Лаборець. У річку Лаборець впадає Уж. У кінці XIII - початку XIV століття Ужгородський замок значно укріплюється, розпочинається будівництво кам'яної фортеці. Можливо, саме тоді на подвір'ї Ужгородського замку збудовано церкву, фундамент якої бачимо і зараз.

Принаймні, від 1284 року зберігся документ, що згадує священика цього храму Штефана. Згодом, у 1646 році у цій церкві було прийнято Ужгородську унію, а у 1996 році у замку відбулися великі урочистості з нагоди ювілею унії.

Ужгородський замок - гравюра

Таким був замок на початку XX ст.

Кажуть, цей замок, розташований на вершині Замкової гори над містом - один з найдавніших в Україні, має вже більш як тисячу років. Тисячу - вдумайтесь в цю цифру. Зведений ще в кінці X століття, мурований воїн мав засвідчити всім, що тут, під Замковою горою, - центр комітату Унг, важливе місто. Коли татарські війська під приводом хана Кутеска увірвалися на Закарпаття в 1086 р., захопити унгварський замок кочівникам не вдалося.

Звичайно, протягом такої довгої кар'єри споруда зазнала безліч змін і перебудов. Від найдавнішого прото-замку дотепер збереглися лише частина фундаменту в підземеллях фортеці і подекуди давні карнизи з романським орнаментом.

Хоча останнім часом проводяться альтернативні дослідження з дещо іншими результатами і цифрами. Воно й зрозуміло: скоріше за все, під час монголо-татарської навали 1241р. укріплення Унгвара були зруйновані - бо дуже швидко, вже в 1248р. літописи згадують якийсь "новий замок" Унг. Той теж довго не простояв - татари знищили його в 1317 році.

Наступна згадка про укріплення, що належали місцевим магнатам Другетам, відноситься вже до 1499 року. Хоча важко собі уявити, що більш як півтора століття це місто жило без надійного охоронця. Другети володіли краєм з 1322 по 1691 роки, і про фортифікації Унгвару мусили думати. Тим більш, основна частина збережених на сьогодні укріплень була зведена саме в XIV столітті.

В місто запросили італійських військових інженерів, справжніх знавців фортифікаційного мистецтва того часу. Вони реконструювали замок: вимуровали міцніші стіни, на всіх кутах споруди звели ромбовидні бастіони висотою в 10-15 метрів, висунуті за лінію квадрата стін - ці фрагменти укріплень збереглися дотепер. На площадках бастіонів було встановлено гармати. Роги бастіонів виклали квадратними плитами з каменю.

В плані замок був неправильним чотирикутником - за велінням рельєфу Замкової гори. З трьох боків споруду оточував рів глибиною в 8-10 метрів, через який до в'їздної брами було перекинуто підйомний міст. Навіть зараз помітні заглибини для ланцюгів, що підіймали міст у разі потреби.

Ну і не забули Другети прикрасити замок родинним гербом: над входом у фортечний палац висічено барельєф з чотирма дроздами. Кілька слів про палац. Він розташовується напроти в'їздної брами, в північно-східній частині комплексу, над урвищем Замкової гори. Палац - слово трохи манірне і розбещене для цієї суворої двоповерхової споруди з чотирма кутовими вежами. Товщина стін тут 2,5-3 метри, а замість вікон подекуди трапляються бійниці. І не палац це, здається, а донжон, цитадель, замок у замку, найукріпленіша частина фортифікацій Унгвара. Воно й зрозуміло.

Палац, в який тепер тягнуться екскурсанти на оглядини експозиції Ужгородського музею, походить з XVI ст. Він має внутрішній дворик з видовбаним в скельній породі колодязем. В стінах споруди збереглися таємні ходи, якими можна було проходити з одного поверха палацу на інший.

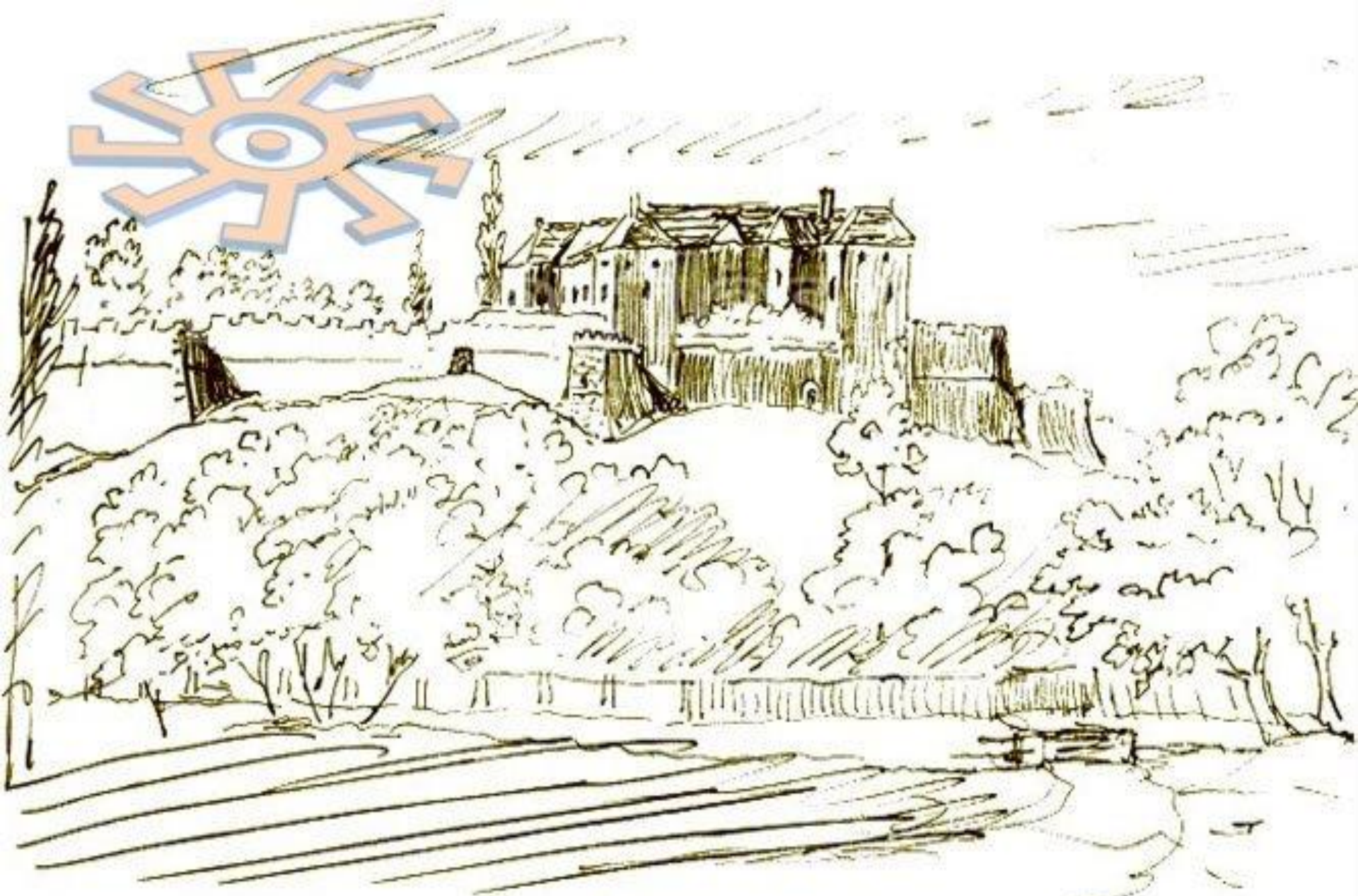
В 1775 році ужгородська твердиня потрапляє за наказом імператриці Марії-Терезії в руки Мукачівської єпархії. Комплекс зазнає невеликих перебудов, зокрема, знищується Рицарська зала палацу.

З 1946 року і по сьогодні в стінах замку розташований Закарпатський краєзнавчий музей.

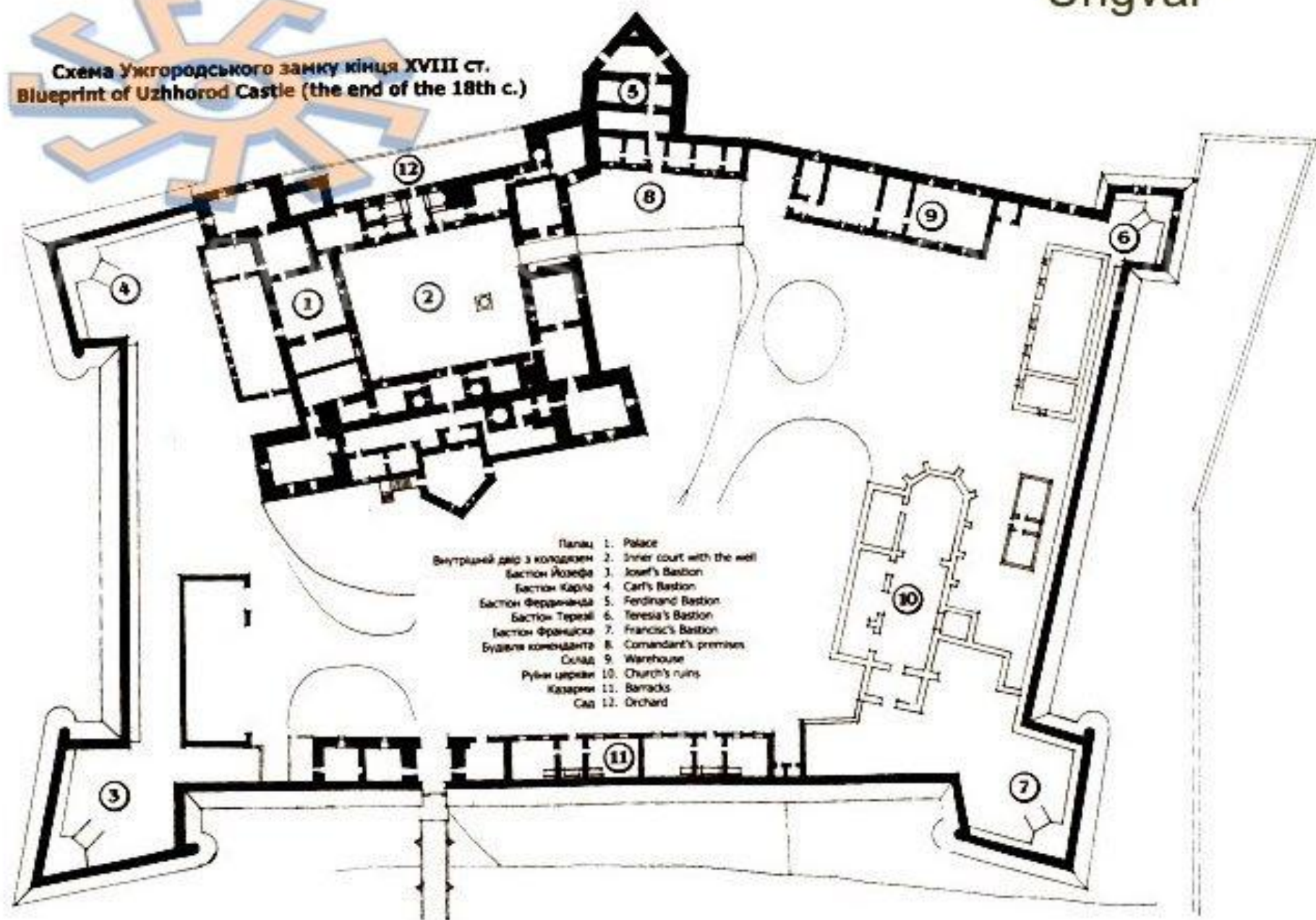

Игуар 1865. Олзін, Кічев.

Старі плани замку в Ужгороді.

Схема Ужгородського замку кінця XVIII ст.
Blueprint of Uzhhorod Castle (the end of the 18th c.)

Геракл і Гермес

При вході в Ужгородський замок перше, що бачиш - могутнього залізного Геркулеса-Геракла, який от-от подолає отруйну Лернейську гідру. Скульптура виготовлена в 1842р. тут же, в Унгварі.

Раніше скульптура знаходилася в селі Ужок неподалік одноіменного перевалу, під Бескидом. Там, після відкриття в XVII столітті джерел з лікувальними властивостями, розташовувався популярний бальнеологічний курорт, куди з задоволенням приїздили не лише закарпатці, а й мешканці сусідньої Речі Посполитої. Одне з джерел носило назву Гераклове - начебто вода звідти дарувала людям силу, якою славився античний герой. Скульптура знаходилась саме там, аж поки в роки Другої світової війни курорту не прийшов кінець. Перший директор Закарпатського краєзнавчого музею, Петро Сова (1894-1984) у 1947 році перевіз Геркулеса до ужгородського замку.

А неподалік героя, на узбіччі стежки - покровитель торговців і мандрівників Гермес-Меркурій. Залізну скульптуру сидячого юнака відлили, ймовірно, на знаменитому фрідешівському залізоплавильному заводі в XIX ст.

Турул

Ще одна цікава скульптура, що прикрашає замковий подвір'я: Турул (сокіл), хижий птах, що взлітає.

Слово "турул" походить від тюркського тогрул (сокіл). Для угорців ця птаха була своєрідним героїчним символом. Давні угри поклонялися турулу ще зі скіфських часів. Повага, якою користувалася ця птаха в давніх кочівників, помістила його на герб самого вождя гуннів Аттіли. А угорська королівська династія Арпадовичів вважала цю пташку своїм тотемістичним предком: турул, відродившись в легендарній Емеше, зачав прародичів угорців Гунора і Мадяра.

Під час повстання куруців під приводом Ференца Ракоці в 1703 році, за легендою, саме турул приніс шаблю князю Ракоц - і перемогу повстанцям в першому переможному бої з австрійськими військами поблизу містечка Вилок.

Через 200 років після славної битви (1903) на її місці встановили 18-метровий обеліск, увінчаний бронзовим турулом. Пам'ятка була демонтована після Другої світової війни (відновлена в 1989р.), а скульптура сокола потрапила до Закарпатського краєзнавчого музею.

На жаль, не збереглася шабля, яку Турул колись тримав у дзьобі.

Легенда про Білу Діву

Відвідувачам замку екскурсоводи обов'язково розкажуть про "відьм'ячу яму" (тут начебто колись тримали жінок, яких звинувачували в відьмовстві) та про Білу Діву.

Отже, в XVII столітті володів замком капітан Другет. Слава про красу його доньки ширилася Закарпаттям і досягала навіть чужих країв.

Польські війська князя Любомирського смерчем неслися по краю, підбираючись до Унгвара. В місто з таємною місією направився один з польських шляхтичів. Невідомо, як так сталося, але юна донька Другета закохалася в поляка і видала йому всі замкові таємниці.

Коли розлючений батько дізнався про зраду доньки, він наказав замурувати її живцем в замкову стіну. З того часу душа дівчини немає спокою, блукаючи ночами замковими коридорами білою тінню і шукаючи порятунку

Дійсно, за Середньовіччя був поширений звичай замурувати людину живцем в стіни фортифікацій - начебто це посилювало обороноспроможність фортеці. А так як мури навколо Ужгородського замку будувались в період 1653-1658рр., саме в час польської навали, хто його знає... Може, й має ця легенда якийсь підґрунтя.

початок експозиції з історії релігії та духовної культури Закарпаття
Закарпатський краєзнавчий музей

Чотири шпаки - герб Другетів

Ужгородський замок - вигляд з висоти пташиного польоту

У палаці нараховується понад 40 приміщень. Найбільший зал замку, так званий рицарський, що міститься на другому поверсі, було перетворено на внутрішню каплицю. У 1857 році її розписав Фердинанд Видра. Приблизно тоді ж сусідні зали оздоблено ліпкою, розписом, сусальним золотом. Зараз цей декор вже частково відновлено.

внутрішній вигляд
замкової каплиці

Вид на стелю каплиці
Ужгородського замку

Відпочиваючий Гермес

**Підготувала
учениця 11 - А класу
Дашавської СЗОШ
I-III ступенів
Ониськів Вікторія**

